

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Historisk dokument. Riksarkivar John Herstad fikk i går overrakt filmkopien av NS-protokollen som i januar ble lagt ut for salg i Aftenposten med prisforlangende 500 000 kroner. Han mener originalen er statenes eiendom.

To versjoner. Datteren til Milorg-mannen som i en årrekke oppbevarte protokollen, forteller sin historie og hevder at hun er rettmessig eier. Advokaten som formidler salget, sier hans klient har eiet protokollen siden 1985.

Ap 4/2-99

BAKGRUNN

Avdekker det indre liv i NS

NS-protokollen som ble lagt ut for salg via et advokatkontor i Tønsberg 9. januar i år, inneholder fortløpende møtereferater fra NS' opprettelse i 1934 og frem til «førrermøtet» på Slottet i februar 1945. I annonsen i Aftenposten het det at den skulle selges til høystbydende og at kjøper var sikret «konfidensiell behandling».

Riksarkivaren mener protokollen er av stor historisk betydning og hører hjemme i Riksarkivets samling, en oppfatning som deles av historikeren Hans Fredrik Dahl. Han er i besittelse av en kopi, men den er ikke av god kvalitet, og han er heller ikke sikker på om den er fullstendig. Originalen er den eneste sikre kilde til partiets indre liv, og kan gi vesentlig historisk kunnskap, er hans vurdering.

Riksarkivar John Herstad ser på protokollen som offentlig eiendom som er kommet på avveie, og at den derfor må utleveres. For å sikre seg protokollen er han likevel villig til å gi vedkommende som sitter med den en viss økonomisk kompensasjon. Det har vært en rekke kontakter mellom ham og advokatkontoret i Tønsberg, men han har hittil måttet konstatere at avstanden mellom det myndighetene er villig til å betale og prisforlangende, foreløpig er for stor.

Det er ikke til å undres over. Advokat Gunnar Cramer som håndterer salget, gjorde det i utgangspunktet klart at hans klients minimumskrav var en halv million kroner. «Bakgrunnen for at man går ut på markedet, er at man vil ha en høy pris», sa han.

500 000 er en høy pris, selv om det finnes et samlermarked der man er opptatt av slike dokumenter. Antikvarbokhandlere har gitt uttrykk for at prisforlangendet ligger godt over hva selger kan ha realistiske forhåpninger om å oppnå.

Riksarkivaren har selvsagt ikke villet gå ut med konkrete tall for hva han kan betale, men etter åttå år å dømme kan han forhandle på et realistisk økonomisk grunnlag. Hvis det dertil er riktig at den originale protokollen er kommet på avveie, skulle derfor alt nå ligge til rette for at den ender der den hører hjemme, i Riksarkivets samling som et viktig kilde-skrift til vår nære historie.

JOHN HARBO

Familiefefeide om NS-dokument

– Jeg ønsker at NS-protokollen skal ligge i Riksarkivet. Det sier Veslemøy S. M. Gjerd Thomassen, datter av mannen som i en årrekke hadde dokumentet gjemt bak en vegg hjemme hos seg.

OLGA STOKKE
JOHN HARBO

Veslemøy Thomassen mener at det er en slektning som har sikret seg protokollen, og som nå forsøker å tjene penger ved å tilby den for salg. Advokat Gunnar Cramer i Tønsberg som formidler salget av protokollen, opplyser imidlertid til Aftenposten at hans klient ikke er identisk med Thomassens slektning. Vedkommende som selger den nå, har opplyst til Cramer at protokollen ble ervervet på midten av 1980-tallet. Veslemøy Thomassen avviser dette og fremholder at hun så protokollen hos sin slektning så sent som i 1990.

– Hvis noen utenom stanten skulle ha rett til protokollen, måtte det i følge arveloven være min søster og meg, sier Veslemøy Thomassen.

I 1990 fotograferte hun alle sidene i NS-protokollen, mens hun var besøk hos slektningen. Hun overlot en kopi til historikeren Hans Fredrik Dahl, som skulle skrive sin biografi om Vidkun Quisling. I går overleverte så Thomassens advokat, Gunhild Lærum, filmen til riksarkivar John Herstad.

Ubehagelig

I samarbeid med Lærum ønsker Veslemøy Thomassen at alle opplysninger om NS-protokollen skal frem, og at

originalen vederlagsfritt skal gis til Riksarkivaren. Hun sier det er ubehagelig for henne og hennes familie på Kongsvinger at noen nå ønsker å tjene minimum en halv million kroner på å selge originalen som ble gjemt i hennes barndomshjem. Selv har de fått høre at det er de som prøver å tjene penger på dette. Noe de er både sinte, skamfulle og fortvilte over, og ikke vil ha på seg.

Historien hun forteller utfyller den Dahl fortalte til Aftenposten i midten av januar.

Veslemøy Thomassens far var en av fire brødre på Kongsvinger. Under krigen ble to av dem NS-medlemmer, mens to gikk inn i motstandsbevegelsen. Hennes far, Olaf, var en aktiv motstandsmann. Hennes onkel Erling var NS-medlem og mottok antagelig NS-protokollen av Quisling.

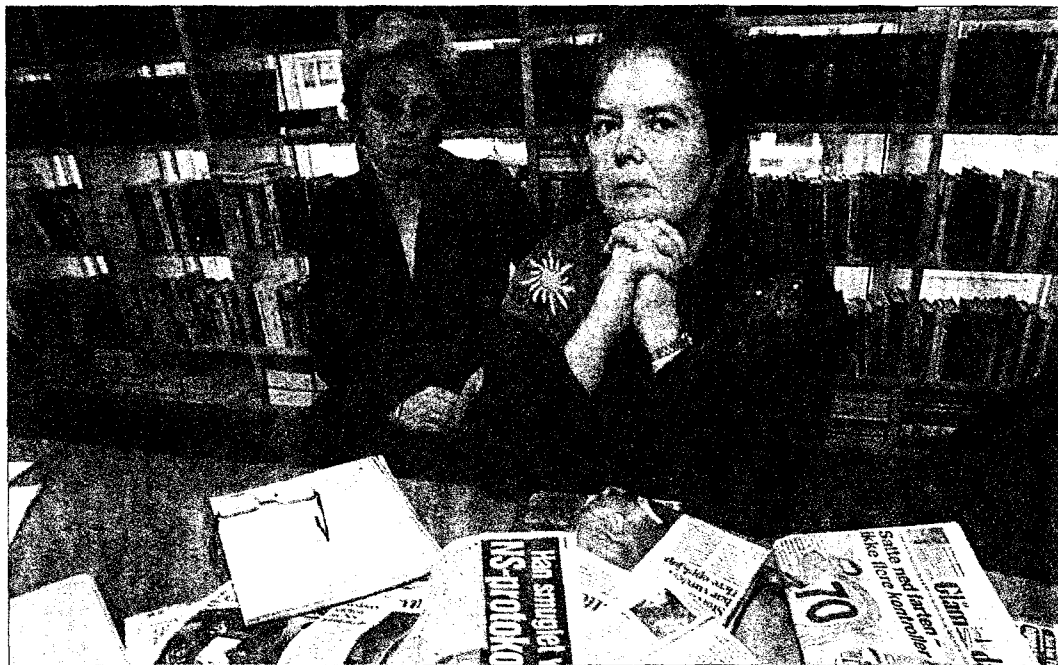
Han leverte den til sin bror, motstandsmannen Olaf, for at han skulle gjemme den for ham. Den var nok tryggere hos motstandsmannen.

I garderoben

– Mine foreldre flyttet til Kongsvinger fra Oslo like etter krigen. Da ble protokollen lagt bak panelet i veggen i garderoben. Der lå den i hele min oppvekst, forteller Veslemøy Thomassen. Hverken hun eller hennes eldre søster visste om den før faren fortalte Veslemøy om den da hun var 12 år.

– «Hvis det skulle skje mor og meg noe, må du bryte opp veggen og få vekk den svarte boka som er gjemt der», sa far, uten å fortelle om hva slags bok det gjaldt. Han visste nok ikke selv hva han som motstandsmann skulle gjøre med en NS-protokoll, sier Veslemøy Thomassen.

– Veggen ble ikke brutt opp så lenge jeg bodde hjemme frem til 1969. Min far døde i 1979. Han ville ald-

Motstandsmannens datter, Veslemøy S. M. Gjerd Thomassen vil at den originale NS-protokollen skal gis til Riksarkivet. Advokat Gunhild Lærum (bak) har bistått henne i saken.

FOTO: ROLF ØNHAMN

ri tillatt at noen skulle få økonomisk gevinst på protokollen.

Veslemøy Thomassen spurte sin mor «Hva med den svarte boken», men det var et ikke-tema. Noe svar fikk hun ikke. Hvorfor slektningen siden hadde protokollen hos seg, fikk hun heller ikke rede på.

Thomassen var på besøk hos vedkommende i 1990 og ba om å få se protokollen etter avtale med sin mor. Den ble hentet fra en bankboks, og Veslemøy Thomassen klarte å avfotografere hver side uten at noen var klar over det.

– Hvorfor skjedd det avfotograferingen i hemmelighet? Advokat Lærum svarte at

hennes klient på dette tidspunkt var klar over at slektningen hadde økonomiske interesser av protokollen, og at en kopi ville redusere markedsverdien.

Før rundt tre år siden skrev hun et brev til sin slektning og ba om å få tilbake protokollen. Som følge av avisskriviene om NS-protokollen da den ble lagt ut for salg, skrev hun i januar i år et nytt brev og ba om protokollen, slik at den kan gis til Riksarkivet. Hun har ikke fått svar på noen av brevene.

Aftenposten har de siste uker ved flere anledninger forsøkt å komme i kontakt med vedkommende, men uten å lykkes.

Tilgjengelig for forskning. Advokat Gunhild Lærum lot i går riksarkivar John Herstad få filmen av NS-protokollen, som er et viktig historisk kildemateriale.

FOTO: STEIN J. BJØRGE